

Lahden kaupunginhallitus

Eduskunnan oikeusasiamies
oikeusasiamies@eduskunta.fi

Viite: 17.04.2024 vireille tullut oma aloite

Lahden kaupunginhallituksen selvitys- ja lausuma asiassa EOAK/2310/2024 laitosäänestyksen järjestäminen vaalilaissa tarkoitetuissa paikoissa

Selvitys- ja lausuntopyyntö

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehet ovat toimittaneet 17.1.2024 tarkastuksia eri paikkakuntien ennakkoäänestyspaikkoina olleisiin laitoksiin. Tarkastuksessa on käynyt ilmi, että joissain kaupungeissa tai kunnissa laitosäänestystä ei ole järjestetty kaikissa ympärivuorokautista hoitoa antavissa sosiaalihuollon toimintayksiköissä. Lisäksi tarkastuksessa nousivat esiin vaihtelevat käytännöt ja erilaiset yhteistyötavat toimintayksiköiden kanssa. Eduskunnan oikeusasiamies on ottanut omasta aloitteestaan tutkittavakseen joidenkin kuntien laitosäänestyskäytäntöjä ja on pyytänyt Lahden kaupunginhallitukselta liitteenä olevan selvitys- ja lausuntopyynnön mukaista selvitystä laitosäänestyksen järjestämisestä Lahdessa.

Eduskunnan oikeusasiamies on pyytänyt Päijät-Hämeen hyvinvointialuetta toimittamaan listauksen sosiaalihuollon julkisista yksiköistä/laitoksista, joissa on ympärivuorokautista asumista. Lisäksi Etelä-Suomen aluehallintovirastoa on pyydetty toimittamaan listaus yksityisistä

yksiköistä. Selvityspyynnössä pyydetään ilmoittamaan, onko ilmoitetuissa yksiköissä järjestetty laitosäänestys vuoden 2024 presidentinvaaleissa.

Hyvinvointialueen ilmoittamat laitosäänestyspaikat

Tarkastelussa on havaittu, että kahdessa hyvinvointialueen listalla olevassa yksikössä ei ole suoritettu laitosäänestystä presidentinvaalissa 2024. Nämä yksiköt ovat Hakamaan tila sekä Renkomäen palvelukoti. Molemmat yksiköt ovat kehitysvammaisten palveluyksiköitä. Lisäksi havaittiin, että hyvinvointialueen listauksessa oleva Launeen lastentalo on nimensä mukaisesti lasten eli alaikäisten palveluyksikkö, joten luonnollisesti siellä ei ole järjestetty laitosäänestystä.

Lahden kaupungin keskusvaalilautakunnan vaalivalmistelija on hyvissä ajoin ennen vaaleja yhteydessä Päijät-Hämeen hyvinvointialueeseen ja tiedustelee, onko listaus meillä tiedossa olevista laitosäänestyspaikoista ajantasainen. Lisäksi hyvinvointialuetta pyydetään vahvistamaan mahdollisuus laitosäänestyksen järjestämiseen sekä pyydetään ilmoittamaan laitosten/yksiköiden yhteyshenkilöt. Hyvinvointialueelle lähetetään aina listaus niistä laitosäänestyspaikoista, jotka ovat viime vaaleissa olleet voimassa. Hyvinvointialue toimittaa tämän jälkeen yhteystiedoilla täydennetyt laitosäänestyslistauksen takaisin. Yhteystiedot välitetään toimikuntien puheenjohtajille, joiden tehtävä on sopia laitosten/yksiköiden kanssa tarkempi äänestysaika ja muut käyntiin liittyvät yksityiskohdat. Selvityksen liitteenä on hyvinvointialueen kirjaamoon 8.9.2023 ja 27.9.2023 lähetetyt sähköpostiviestit sekä hyvinvointialueen kuittaus 28.9.2023. (Liite 1)

Hyvinvointialue ei ole ilmoittanut Lahden keskusvaalilautakunnalle muista mahdollisista ympärivuorokautista hoitoa antavista sosiaalihuollon toimintayksiköistä sähköpostin 28.9.2023 liitteessä, vaan sieltä on täydennetty yhteystiedoilla ainoastaan keskusvaalilautakunnalla jo

tiedossa olleet paikat (Liite 2). Hyvinvointialue ei siten ole ilmoittanut, että Renkomäen palvelutalo, joka mainitaan oikeusasiamiehelle tehdyssä listauksessa, olisi ympärivuorokautista hoitoa antava yksikkö ja siten myös laitosäänestykseen piiriin kuuluva laitos. Hakamaan tilan osalta hyvinvointialue ei ollut toimittanut lainkaan yhteystietoja.

Vaalivalmistelijamme on lähettänyt sähköpostia vielä erikseen Hakamaan tilalle, mutta sieltä ei ole saatu vastausta. Vastauksen ja yhteystietojen puuttuessa asia on tulkittu niin, ettei Hakamaan tila ole enää toiminnassa tai se ei kuulu laitosäänestyksen piiriin.

Renkomäen palvelutalon osalta keskusvaalilautakunta nostaa esiin huomiona, että hyvinvointialue ei ole maininnut Renkomäen palvelutaloa myöskään ennen europarlamenttivaaleja lähetetyssä tiedustelussa. Hyvinvointialuetta on pyydetty ilmoittamaan yksiköt, joissa laitosäänestys voidaan järjestää. (Liite 3) Renkomäen palvelutaloa ei ole mainittu hyvinvointialueen lähettämässä listauksessa, joka on täysin sama kuin presidentinvaaleihin saatu listaus liitteessä 2. Vaalivalmistelija on tämän jälkeen löytänyt hyvinvointialueen verkkosivuilta maininnan ko. paikasta ja tiedustellut hyvinvointialueelta uudelleen, onko kyseinen yksikkö ympärivuorokautista hoitoa antava yksikkö. Vasta tässä vaiheessa alueelta on ilmoitettu kyseisen paikan olevan ympärivuorokautista hoitoa antava yksikkö, joka kuuluu laitosäänestyksen piiriin.

Aluehallintoviraston ilmoittamat laitosäänestyspaikat

Oikeusasiamies on pyytänyt Etelä-Suomen aluehallintovirastoa (avi) toimittamaan listauksen yksityisistä sosiaalihuollon toimintayksiköistä. Tiedot on otettu Valveri-rekisteristä. Todettakoon, että Lahden keskusvaalilautakunnan vaalivalmistelijat eivät ole olleet tietoisia kyseisen rekisterin olemassaolosta. Oikeusministeriön vaaliohjeet laitosäänestyksestä eivät pidä sisällään tietoa siitä, mistä ympärivuorokautista hoitoa antavia sosiaalihuollon toimipaikkoja voi

selvittää. Yksityisten yksiköiden osalta laitosäänestyspaikkojen kartoitus on tapahtunut Lahdessa niin, että vaalivalmistelija on yhteydessä kaikkiin niihin yksiköihin, joissa on järjestetty laitosäänestys edellisissä vaaleissa. Laitosäänestyspaikkoja lisätään sitä mukaan, kun niitä tulee vaalivalmistelijoiden tietoon. Toisinaan myös sosiaalihuollon yksiköt ovat itse aktiivisia ja ottavat yhteyttä vaalitoimistoon laitosäänestyksen järjestämiseen liittyen. Toisaalta havaittiin myös se, että avin toimittamasta listauksesta puuttui Mainiokoti Kultakaari, joka tarjoaa ympärivuorokautista hoivaa.

Avin listauksen osalta on havaittu, että viidessä yksityisessä toimipaikassa ei ole järjestetty laitosäänestystä vuoden 2024 presidentinvaaleissa. Nämä paikat ovat A-klinikka, Attendo Lahden Aalto, Mikael-kylät, Esperi hoitokoti Lähde sekä Rinnekodit Teemunkoti. Vaalivalmistelijat eivät ole olleet tietoisia kolmesta ensimmäisestä paikasta, eikä niitä sen vuoksi ole osattu lähestyä tiedustelulla laitosäänestyksen järjestämismahdollisuudesta. Kyseisiin yksiköihin on sittemmin oltu yhteydessä ja on selvinnyt, että nämä laitokset ovat järjestäneet asukkaille/hoidossa oleville henkilöille äänestysmahdollisuuden, eikä laitosäänestystä ole edes kaivattu.

Esperi Lähteeseen ja Teemunkotiin on lähetetty sähköpostia 12.9.2023 ja tiedusteltu mahdollisuutta laitosäänestyksen järjestämiseen (Liite 4). Kummastakaan paikasta ei ole saatu vastausta, joten laitosäänestystä ei ole voitu järjestää ko. yksiköissä.

Laitosäänestyksen järjestäminen Lahdessa

Niissä esiin tulleissa yksiköissä, joissa ei ole syystä tai toisesta järjestetty laitosäänestystä vuoden 2024 presidentinvaaleissa, tullaan järjestämään laitosäänestys tulevilla europarlamenttivaaleilla. Lahdessa laitosäänestys järjestetään ennakoäänestysajanjakson ensimmäisenä

päivänä eli keskiviikkona 29.5.2024. Vuoden 2024 presidentinvaaleissa laitosäänestyspäivät olivat 17.1.2024 sekä 31.1.2024.

Laitosäänestyksen järjestäminen on kaikin puolin haastavaa, sillä vaalivalmistelija joutuu olemaan yhteydessä kaikkiin niihin laitoksiin, joissa äänestys on edellisissä vaaleissa järjestetty ja pyytämään vahvistuksen äänestyksen järjestämiselle sekä päivittämään yhteystiedot. Tämän jälkeen yhteystiedot välitetään toimikunnittain puheenjohtajille, jotta he osaavat sopia äänestysaikataulusta suoraan laitosten kanssa. Laitoksista ei aina tavoiteta yhteyshenkilöitä ja toisaalta usein ympärivuorokautista hoitoa antavista laitoksista ilmoitetaan, että siellä ei haluttaisi järjestää laitosäänestystä. Oikeusministeriön vaaliohjeilta toivottaisiin lisäselkeyttä esimerkiksi sen suhteen, mistä kunta voi saada selville kaikki ympärivuorokautista hoitoa antavat sosiaalihuollon toimintayksiköt.

Selvityksen liitteenä on ote Lahden kaupunginhallituksen päätöksestä 4.12.2023 § 416, josta ilmenee laitosäänestyspaikat toimikunnittain sekä vaalitoimikuntien kokoonpanot (Liitteet 5 ja 6). Toimikuntien kokoonpanoissa on tapahtunut muutoksia kh:n päätöksen 4.12.2023 jälkeen, joten liitteenä on vaalitoimikuntien lopullinen kokoonpano presidentinvaalin laitosäänestyksessä (Liite 7). Hyvinvointialueen ja aluehallintoviraston ilmoittamien yksiköiden lisäksi Lahden alueella toimivat Päijät-Hämeen keskussairaala, Salpausselän kuntoutussairaala Jalmari sekä Hämeen poliisilaitos, joissa on järjestetty ja järjestetään laitosäänestys. Lisäksi sellaisia yksiköitä, jotka eivät ole ympärivuorokautista hoitoa antavia yksiköitä, joissa järjestettiin laitosäänestys presidentinvaaleissa, ovat Dila-kodit Tammipuiston senioriasunnot ja Palvelutalo Saga Salpalinna. Europarlamenttivaaleihin on tullut kaksi uutta paikkaa – Hoivamme Lahti ja Palvelukoti Lahden Herttua, joista Hoivamme tarjoaa ympärivuorokautista asumista.

Liitteet

Liite 1, kirjeenvaihto hyvinvointialueen kanssa 8.9.-28.9.2023

Liite 2, hyvinvointialueen 28.9.2023 vahvistamat paikat ja yhteystiedot presidentinvaalissa

Liite 3, kirjeenvaihto hyvinvointialueen kanssa 15.-21.2.2024

Liite 4, 12.9.2023 lähetetty sähköposti yksityisiin laitoksiin

Liite 5, ote kh:n pöytäkirjasta 4.12.2023 § 416, vaalitoimikuntien asettaminen

Liite 6, kh:n 4.12.2024 asettamat vaalitoimikunnat

Liite 7, presidentinvaalin vaalitoimikuntien lopulliset kokoonpanot